

~~1337~~ 1337i

BIBLIOTECA CENTRALĂ
UNIVERSITARA
BUCUREȘTI

Poesia lui Șerbănescu

Cu scrisori și poezii inedite

1844

312545

Conferință rostită la Ateneul Român din Brăila la 11 Martie 1902
și la Ateneul Român din București la 31 Martie 1902

de

T. G. Djuvara

1844

Extras din „Convorbiri Literare”, An. XXXVI, No. 5

I. D. Socecă, București

1902

859.09 v. 19 " Șerbănescu

859 (Șerbănescu 106)

BIBLIOTECA CENTRALA UNIVERSITARA
BUCURESTI

COTA

13371

RC 148/05...

CONTROL 195

1961

66358

B.C.U. Bucuresti

C18414

POESIA LUI ȘERBĂNESCU

CU SCRISORÎ ȘI POESII INEDITE

Conferință rostită la Ateneul Român din Brăila la 11 Martie 1902
și la Ateneul Român din București la 31 Martie 1902

Doamnelor, Domnilor,

Pentru a doua oară, anul acesta, răsună numele lui Șerbănescu sub bolta Ateneului; mine se împlinesc două luni, de când vechiul meu prieten Ollănescu-Ascanio a evocat figura poetului dispărut, într'un festival, care a avut un succes strălucit, mulțumită concursului inimos al iubiților noștri artiști: Dinicu, Notara, Kiriac, Narice, dar mai cu deosebire mulțumită incomparabilei cîntărețe d-na Darclée, privighetoarea brăileană, plecată, din nenorocire, dintre noi, tocmai la epoca cînd se reîntorc rîndunelele.

Produsul acestui festival, împreună cu subscrierea consiliului comunal din Brăila și cu subscripțiunile publice organizate, vor servi la ridicarea unui bust lui Șerbănescu la Brăila, unde poetul a viețuit și unde e îngropat. După cum ziceam în apelul comitetului nostru brăilean de inițiativă din 5 Octombrie anul trecut: «Un popor conștient de menirea lui nu poate mai bine slăvi memoria fiilor săi merițoși, decît imortalizînd în bronz chipul lor, ca o pildă pururea vrednică de urmat de către tinerile generațiuni».

Acest apel, trebuie să o spun cu recunoștință, a găsit eco și în inimile generoase ale bucureștenilor, gata să se înflăcăreze la orice nobilă idee.

Odată cu monumentul de bronz, se va ridica încă un monument, nu mai puțin însemnat: cu autorizarea familiei

voiă publica în curînd poeziile lui Șerbănescu. Cu multă trudă am adunat cele aproximativ o sută poezii, răspîndite în numeroasele reviste romine, dela 1867 pînă astăzi; la acestea s'au adăogat vre-o 80 poezii inedite, ce le-am căpătat dela familia poetului și dela diferite alte persoane, printre cari trebuie să menționez deosebit pe d-na Eufrosina Leon, pe care cu drept cuvînt Șerbănescu o numește *sublimă amică*; grație D-sale aū scăpat de peire mai multe din cele mai frumoase poezii ale lui Șerbănescu, unele necunoscute chiar familiei poetului. Posed dar, actualmente, un bogat material de aproximativ 180 poezii; din acest buchet, vom alege astă seară cele mai mirositoare flori.

Asupra lui Șerbănescu și asupra poeziilor lui deja tipărite, în afară de lucrarea amicului meu Ollănescu, s'au mai publicat studii în două reviste¹⁾.

Negreșit, se vor mai scrie multe altele, cînd vorapărea operele poetului; materia e vastă și inspiră variate reflexiuni.

Dacă îndrăsnesc să vă vorbesc și eu de același subiect, mă bizuiu nu pe forțele mele, ci pe faptul că majoritatea versurilor ce vă voiu cita sînt inedite, astfel că vă pot presenta ceva nou; prosa mea va trece dar la adăpostul frumoaselor poezii ale lui Șerbănescu și tot ce vă pot făgădui e de a da cît mai multe versuri și cît mai puțină prosă... prosă de a mea, bine înțeles, căci vă voiu cita și prosă de Șerbănescu, din care puteți auzi cît de multă.

Doamnelor, Domnilor,

Vechii critici aū împărțit Poesia în mai multe categorii, a căror înșirare se găsește în toate manualele de literatură. Dar una și numai una este adevărata poezie: Poesia lirică.

«Poesia lirică, zice filosoful Hegel, represintă lumea interioară a sufletului, sentimentele, concepțiunile, bucuriile și suferințele ei. Ea e cugetarea personală, în ce are mai intim și mai real, exprimată de poet ca o însușire a lui proprie».

Se 'nțelege, recunosc că există și poezii epice impunătoare, și poezii dramatice emoționante și chiar poezii descriptive atrăgătoare, dar nici unele din acestea nu se pot măsura cu cinturile lirice de dragoste. Lucrul mi se pare că se poate lesne explica.

Pe de o parte, poetul nu poate găsi, pentru dureri în-

¹⁾ Literatură și Artă Română, 1901, No. 8; — Revista literară, I Martie 1902.

chipuite, accente calde și tinguitoare, ca pentru durerea lui însăși. Precum Horațiu a zis :

«... Si vis me flere, dolendum est
Primum ipsi tibi»¹⁾.

adică: dacă vrei să plîng, câtă să plîngi tu mai întâiu.

Aceasta admirabil a deslușit-o și Alfred de Musset, în
Noaptea de Maii :

«Cele mai frumoase cînturi sînt acele desparate
Și cunosc nemuritoare ce sînt bocete curate...
Poete, fă ca poeziile a căror glorie crește:
Ei las veselii pe acela ce trăesc vremelnicește.
Dar omeneștile eine, ce dau chiar și la dușmanii,
Se aseamănă acelor ospățuri de pelicanii.
Cînd ei ne vorbesc adesea de speranțe înșelate,
De mîhnire sau ultiare, de durere sau de dor,
Aste cînturi nu's făcute inimile să dilate;
A lor declamări întocmai sînt ca niște spede late
Care în văzduh fac roată ca un fulger lucitor;
Însă picăturii de sînge curg după tăișul lor»²⁾.

Pe de altă parte, mulți dintre cititori, bărbați sau femei, au suferit ei înșiși chinurile și sbuciumările sufletești, și este în firea omenească să se îndușoșeze cînd văd magistral zugrăvite emoțiuni ce i-au sguduit și pe dinșii.

Pentru a mă face mai lesne înțeles, voi risca o comparațiune musicală. Într'o frumoasă simfonie clasică, într'una de Beethoven, de exemplu, admirăm de bună seamă toate părțile cari o compun; dar cea care ne impresionează mai mult, cea care ne strînge inima și ne stoarce lacrimi este partea zisă *Andante* sau *Adaggio*; într'insa compositorul a pus tot sentimentul, toată pasiunea sa. Celelalte bucăți ne interesează, aceasta ne emoționează; dacă mă pot exprima astfel, restul simfoniei constituie creerul, andantele constituie inima care face să vibreze coardele simțurilor noastre.

Astfel ne explicăm de ce gloria celor doi mari lirici ai secolului trecut Musset și Heine merge din ce în ce crescînd; analizînd și reproducînd adîncile lor dureri, ei au găsit accente sfișietoare, cari dau fiori mai cu seamă acelor ce au suferit ca dinșii. Iar în poezia populară germană este acel *Lied* dușos,

¹⁾ Arta poetică, 102.

²⁾ Traducere de T. G. Djuvara (*Coarde sparte*, 1884).

Ich soll nicht weinen,
 Wann ich dich seh?
 Doch thut die Freude
 Mir gar zu weh.

În cîte trele aceste poezii, de Heine, de Carmen Sylva și de Șerbănescu, se oglindește acea îndoită stare sufletească, de bucurie și de tristețe simultanee, care pare o contradicție, dar care e atât de omenească.

Printre rîndurile poeziei inedite: *De departe*, se poate citi jalea adîncă a poetului și revolta lui în contra organizațiunii sociale, care-l țintuia departe de ce iubea:

Și dac'atîta ne iubim,
 De ce, Alinto, să nu fim
 Tot la un loc și zi și noapte,
 În lung sărut și 'n calde șoapte,
 În ațurări de visuri noi
 Trăite, dragă, de-amîndoi;
 Și 'n sbor spre ceruri tot albastre
 P'aripile iubirii noastre?

Și dac'atîta ne iubim
 De ce atuncî să suferim
 P'acolo tu, iar eu p'aice?
 Nicî tu, nicî eu, nicî el ferice!
 Maî bine nu ne-am maî iubi,
 C'atuncea poate am muri
 Și peste inima cea moartă
 Închide moartea greau-î poartă!

Și dac' atîta ne iubim
 De ce atuncea să murim?
 Amoru-î viață, viața amor;
 Decî să unim dor lîngă dor!
 S'aștept, să sufăr nu maî pot;
 Ah! lasă-ți tot și să-mî las tot
 Și haî cu mine 'n lumî albastre
 Pe-aripile iubirii noastre!

Dar, spre lauda poetului, trebuie să spun că nu și-a părăsit postul datoriei sale de soț și părinte. Iată o poezie inedită, adresată soției sale, în care se vede că, cu toate visurile sale trecătoare de poet, el nu a încetat nicî odată de a o iubi:

«Tu-mă zici că să privesc la tine ;
 Și oare când am încetat ?
 De-ai fost său nu tu lângă mine,
 Cu dorul tot te-am sărutat !

«Dar dacă-un nor de îndoială
 Întunecă sufletul tău,
 Atunci, atunci fără sfială,
 Privește lung în ochiul meu.

«Și în privirea mea cea caldă
 Și umedă de desmădări,
 Cu drag tu sufletul îți scaldă
 Ca 'n adâncimea unei mări ;

«Și 'ndată norul va dispărea
 Ca supt d'un vânt de miază-zi ;
 Tu dă-mă atunci o sărutare
 Și să te măă privesc înă zi !»

Frumoasele lui sentimente de părinte și soț se pot vedea încă și în următoarele strofe :

Căutând prin lume, tot căutând
 Un ce care-mă lipsea,
 Acu tăcut, acu căutând,
 Acu ținând o stea,

Uștat cu totul de noroc,
 Uștat de mine chiar,
 Eă rățceam din loc în loc,
 Visând un vis amar !

Tiram un suflet trist, pustiu,
 Acu pe virf de stâncă,
 Acu pe malul unui rlu,
 Când prin păduri adânc.

Dar iată, iată, că 'ntr'o zi
 O zină-am întâlnit ;
 Eă o privi... ea rumeni...
 Și dacă ne-am iubit,

Eü nu-ți măi spun, — dar s'a schimbat
 De-atuncî viața mea ;
 De-atuncî prin lume nu măi cat
 Un ce care-mî lipsea !

Din mierea celor măi dulcî florî
 Care 'nfloresc sub cer,
 Din razele mîndrelor zorî,
 Prin farmec și mister,

Ea îmi creă doî feți ce sînt
 Frumoși pre legea mea,

Și 'n cușbul meü cel fericit,
 Trăind prin ei măi mult,
 Cum gănguresc neconținut
 Eü tac și îi ascult ! ¹⁾

A avut să încerce multe ispите femeestî, el atît de iubeș. Dar ce tãrie de caracter a arãtat pentru a eși biruitor din aceste lupte sufleteștî, o putem judeca din sfaturile ce da sublimei sale prietene²⁾ :

«Sufletul și inima, zice el, sînt instrumente de supliciu împlintate în noî; cel măi mic avînt în infinitul sentimentelor și al aspirațiunilor ele ni-l fac dureros. Omul nu e zãmislit să se avînte în infinitul sensațiunilor sublime decît împerecheat și în perfect acord de tovarășie; altfel, el șfirșește prin a se rostogoli din înãlțimile în carî îl ridicase exaltarea sa, în descuragiare. Și dacã aceasta ne-a fost soarta, ce ne rămîne de fãcut? Resemnare sau paliative: ante-moarte sau închipuire de viață.

«Parî că nu vrei paliative și resemnarea îți pare asprã, nefiind decît o ante-moarte. Ce poate face prietenia mea pentru a te consola, decît să te asigure că măi sînt, ca și tine, mulți nenorociți pe pãmînt. Ce săracî sîntem în mijloace de lecuire a suferințelor morale ce pãtimesc prietenii noștri cei măi scumpi! Ce n'aș vrea să fac pentru tine, pentru suferința ta! Ceea ce-ți lipsește tocmaî poate că l-am dat unei alteia... Vai! ce greu se întilnesc inimile! Adese

¹⁾ *Convorbiri literare*, 15 Decembrie 1884.

²⁾ Originalele scrisorilor, citate în această conferință, sînt în limba francezã.

orî ne dăm întreaga inimă în schimbul unei simple simpatii; toată prietenia devotată în schimbul unei compătimirî; efusiunea unui suflet în schimbul numai a unei stringeri de mină; ne dăm întregi, fără rezervă, fără restricțiune, în schimbul unei fărimituri a simțirii unei alte ființe încintătoare, pe care fatalitatea ne-a pus-o în cale, . . . Dacă suferi, fă ca mine; recurge la paliative. Ia pildă faptul din lumea materială: cînd o durere fizică ne face viața nesuferită, medicul îți injectează în partea dureroasă o picătură de morfină, care îți adoarme durerea ca prin farmec, deși acest calmant e o otravă care-ți ruinează viața. . . »

Dar cînd e *împerechiat*, cu ce nețărnut dor se avîntă Șerbănescu către ideal!

Cîtă pasiune în cunoscutul *Sărutat*, poezie cu drept cuvînt citată de toți biografiî lui Șerbănescu, deși e una din cele mai vechi ale sale (1868):

Ah! te-am sărutat o dată
Cu atît amor și foc
Încît luna fermecată,
Privînd, s'a oprit pe loc.

Iar cînd ale noastre buze,
Sîngerînd s'aî deslipi,
Paserea cînta în frunze,
Soarele ardea cumplit.

Acum însă nu știu bine
Dac' al nostru sărutat,
Aprins de simțiri divine,
Pin' la ziuă a durat;

Său că l'astă sărutare
De iubire și de foc,
Luna s'a schimbat în soare,
Aprinzîndu-se pe loc.

Orî cîtă exagerare ar părea, la un examen rece, schim-

barea lunii în soare, întreaga poezie e învăluită de atîta pasiune pătrunzătoare, încît minunea nu ne miră. Această poezie a avut onorurile traducerii în limba germană de către Carmen Sylva; ea a fost tradusă și în versuri franceze. Chiar Șerbănescu ar fi putut-o traduce, căci el a făcut versuri și în franțuzește și în italienește.

Inima lui Șerbănescu era întocmai ca acele harpe eoliene, cari cîntău numai la adierea vîntului. Natura lui simțitoare și delicată vibra, la contactul celui mai mic sentiment din afară; astfel zefirul lasă mută oala de lut, iar pe cristalul rafinat îl face să scoată murmure musicale. Aceste senzațiuni erau o trebuință a firii lui, pe care poetul de minune o definește într'o scrisoare datată din

Buzău, 21 Aprilie 1889.

«În orice legătură, fie de amor, fie de prietenie, indiziile nu sînt decît un pretext trebuinței firii noastre; fondul, realul e simțirea din care e făurită legătura. Acest sentiment e cultul care trebuie să rămînă... Zeii se duc, dar cultul lor se prelungește, pînă ce o nouă religie, provocată de un nou Zeu redemptor, pretinde un nou cult și... mereu astfel, pînă ce pîepturile noastre se aseamănă cu acele biserici în ruină, unde nu se mai poate face slujba divină și în cari durerile noastre sînt ca bufnițele ce răsîndesc în lume gemetele lor sinistre.»

Ideia aceasta a unui cult ce se continuă cu zeii noi se poate compara cu ideia unui cult ce se perpetuă cu preoții noi ce o găsesc exprimată într'o strofă inedită a lui Șerbănescu:

«Vom trece-o dată cu toții din lume,
Dar cultul a tot ce slăvit-am toți noi
În inima lumii cu cîteva nume
Va sta pe vecie cu alți preoți noi.»

În scrisoarea ce v'am citit, în afară de explicațiunea omească a nestatorniciei fatale în amor, cu prisosință ilustrată de autorul însuși, apare și ideia favorită a lui Șerbănescu, că iubirea este un adevărat cult, o adevărată religie. Faptul nu este de mirare, cînd ne reamintim că religiea poporului celui mai artist ce a existat pînă astăzi, religiea Grecilor anticî, era bazată pe adorațiunea frumuseței femeesci. Faptul însă este caracteristic pentru Șerbănescu, care credea în Dumnezeu, după cum am putut-o constata dintr'o mărturisire a sa, scrisă

pe una din acele *Confesiuni de salon*, ce sînt un prilej de joc de societate. Șerbănescu nu e, se înțelege, cel d'întîiu poet, nici va fi cel din urmă care, în paroxismul senzațiilor sale amoroase, apoteozează pe iubita lui și o divinizează. Dar rare ori un poet mai convins a vorbit de amor cu o evlavie atît de religioasă; ascultînd versurile ce voiîu cita mai la vale, ne credem transportați la începutul creștinismului, cînd dragostile senine se confundaîu cu credința mistică și alcătuiau, la olaltă, acele scene mărețe și duioase, descrise cu atita măestrie de Sienkiewicz în *Quo Vadis*.

Îată *În Capelă*, pe care Șerbănescu mi-a dat-o de am publicat-o în 1894, cînd aveam direcțiunea Revistei *Ateneul Român*; cu cită modestie îmi scria dînsul: «Aurai-je votre opinion amicalement sincère sur les vers que je vous envoie!»

De arbori seculari umbriți, pe coasta muntelui cea frîntă,
Ca o gîndire blîndă 'n suflet, se 'nalță blînd capela sfințită,
Cu ușile deschise 'n lături, ca brațe ce te chiamă 'n ele,
Cu luminările aprinse, ce par, în umbra bolților, stele;
Ea stă 'necată în tăcere, în pace și 'n singurătate ...
La pragu-î se opresc de sigur a lumii patimii vinovate!

Aice, are drept să între acel ce plînge săi iubește. —
Durerea vecinic în genunchi p'acela care pătîmește
La poalele Dumnezeirii, ce pare a-l fi dat uftării ...
Aice, îngerul iubirii, ce stă la ușile intrării,
P'acel ce se iubesc, de mină îi ia și la altar îi duce
Să-î binecuvînteze-acel ce iubit-a ș'a murit pe cruce.

Aici, pe căi șerpuitoare, ne-aduse rătăcind iubirea. —
Intrărăm. — Nimeni înăuntru. — Ce singură-î Dumnezeirea
În templele ce i se 'nalță, ca și în lumea ce-a creat! ..
Intrînd, o clipă ne privirăm și lung și cald ne-am sărutat,
Și-a noastră lungă sărutare fu calda noastră rugăciune,
Cea mai pioasă înălțată la cer din buze de tăciune!

Vă fac judecători dacă sînt ca aceasta multe poezii în limba romină, cari să întrunească cugetări înalte și simțiri profunde cu o limbă atît de aleasă. Ori cit mi-am propus, dela început, să nu comentez bucățile ce citez, ele avînd un farmec ce se impune fără comentariu, nu mă pot împiedica

de a atrage atențiunea asupra descripțiunii acelei *Capete* părăsite, care se 'nalță:

«Cu ușile deschise 'n lături, ca brațe ce te chiamă 'n ele

«Cu luminările aprinse, ce par în umbra bolții stele...»

Și cum pricepem de bine că poetul *rătăcind* cu iubita lui și fiind de firea lui evlavios, intră cu dinsa în *sfânta capelă!* Și cu câtă dibăcie, prin fraze scurte, în strofa a treia, poetul zugrăvește și starea lui sufletească și singurătatea lăcașului sfânt:

«Intrarăm. Nimeni înăuntru. Ce singură-î Dumnezeirea

«În templele ce i se 'nalță ca și în lumea ce-a creat!»

Ce tristă împulare adusă omenirii pentru ingratitudea ei, prin aceste două versuri! Și cum putea sfârși această scenă, când poetul era aproape de Dumnezeire, și prin pietatea lui și prin amorul curat ce-l stăpînea, dacă nu prin acea *lungă sărutare* care fu *calda rugăciune* a acelor doi îndrăgostiți? Și ce expresiune energică și potrivită: *buze de tăciune*, pentru a ne reaminti, în lăcașul divin, în fața simbolului eternității, că nu sintem decît pămînt și cenușe!

Dumnezeu, care în Scriptură zice că: *numai dragostea clădește*, a primit, de sigur cu mulțumire, în sinul său, acest nobil fel de *pioasă rugăciune!*

În același ordin de idei, voi cită poesia inedită: *Adorație*.

În cadru larg de munți,
Ce poartă pe a lor frunzi
Cununî de brazî, de florî,
Și nimbî strălucitorî ;

În cadru larg de munți
Pe ale căror frunzi
S'aud necontenit
Șoptirî din infinit...

În templu larg de norî,
D'azur, de cer, de sorî...
Tu mi te-ai arătat,
Și țî-am îngenunchiat!

Și de atunci, în tot
Ce în natură pot

S'admîr și să iubesc, —
Pe tine te 'ntîlnesc !

Și te iubesc d'atunci
Cu tainicile muncii
A unui dor nestins
În sufletu-mă aprins ;

Și pe acest pămînt
Făcut-am jurămînt,
Să-mă fiți tu Dumnezeu!,
S'am cui să mă 'nchin, eă !

Poetul e atît de pătruns de patima lui și ne comunică și nouă atît de adînc sentimentul lui, încît ultimul vers nu ni se pare o profanațiune.

În contemplațiunea mistică din poezia inedită *Pe urmele d'alt' dată*, pentru a-și defini extasul, poetul creează un verb original, ce nu întîlnim ațurea, «*a dumnezei*» :

Ah ! în zădar măi rătăcesc
Pe urmele d'alt' dată . . .
Nefericitil' ochil' meș
Acuma nu măi întîlnesc
Ființa ta cea adorată . . .

O scump odor ! Ca să măi pot
A te vedea pe tine,
Nefericitil' ochil' meș
Eă cață să-ȳ închid de tot
Și să-mă întorc privirea 'n mine.

În mine tu dumnezeestil',
Ca o madonă 'n templu . . .
Și cu închișil' ochil' meș,
Ca și cu ochil' sufleteștil',
Uitat, uțînd, eă te contemplan.

Tu eștil' . . . Tu eștil' extasul meș,
Plin de ațurăril' divine ;
Se 'nchid de-atururil' ochil' meș,
Dar ș'in neant voiă duce eă
Căldura dorului de tine.

Acest sentiment religios al lui Șerbănescu, amestecat cu dorul ce-l muncea, e și mai plastic exprimat în următoarea strofă din poesia *Celei măi frumoase*, pe care am dat-o de s'a publicat în ultimul număr al revistei *Literatură și artă*:

«Și arză viața mea ca o tămîie
 «Pe sînul tău, altar de Dumnezeu,
 «Iar cînturile mele apoi rîmîie
 «Ca gîngași psalmi cîntați cultului tău».

Această poezie mî-a fost trimisă de o doamnă, al cărui nume am făgăduit să-l tac.

Discrețiunea aceasta fiind asigurată oricui, sper că toți acei ce posedă versuri de Șerbănescu vor binevoi a mi le împrumuta, spre a lua loc în colecțiunea completă a poeziilor regretatului meu amic.

Ar fi o adevărată crimă literară de a ține ascunse poeziile de o așa mare valoare; de aceea nădăjduesc că apelul meu va fi ascultat ¹⁾.

Doamnelor, Domnilor,

Pentru cea din urmă oară, cînd Șerbănescu a venit să mă vadă anul trecut și, după obicei, să-mi citească versuri, am stăruit să-și publice toate poeziile într'un mănunchi, căci nimeni astăzi nu și le poate procura. El îmi răspunse, cu francheța care-l caracteriza: «Dar cum îți închipuî un așa lucru? Nu știi cît sînt de leneș? Nicî odată nu voi avea răbdare să strîng versurile mele, căci eî singur nu le am. Dacă ții însă să le vezi publicate și vrei să-mi faci acest serviciu, strînge-le tu și publică-le». I-am făgăduit. Și cu atît mai mult îmi voi ținea promisiunea, astăzi cînd el nu mai este. Nu mult după aceea aflîndu-mă în străinătate, primiiî trista veste a neașteptatei sale morți; a murit plin de viață, plin de iluziuni, cu inima mai tînără și mai entusiastă ca nicî odată, deși avea 62 de ani. În această privință îată ce scrie el însuși cu cîțiva ani înainte (Galați, 13 Ianuarie 1893):

«Mă iei în glumă că mă dau încă de tînăr și fac curte pe ici pe colo... Unde-î răul? te rog să-mî răspunzi tu, care

¹⁾ Versurile pot fi trimise și anonim, în care cas ele vor fi restituite *poste restante*.

ești desgustată de tot. Ce-ți pasă? Lasă-mă să continui a fi tânăr, pe cită vreme pot să fiu tânăr. Asta-i un dar ce Zeii mi-au acordat, pentru că cred în tinerețe».

Astfel a rămas până în ultimul moment: inimos, plin de sevă, plin de entuziasm; oricine îl cunoștea rămânea încremenit de atita vigoare și de atita avînt, tânăr și nobil.

Am reprodus mărturisirea sa că era leneș; o recunoștea el însuși, cu dragă inimă. Iată ce scria din Vameș, la 16 Septembrie 1894:

«Negreșit ai toate dreptățile să mă mustri, și eu nu am decit una: o infirmitate de energie sufletească: lenea... blestemata de lene...

«Fără această lene blestemată sufletul meu ar fi putut spune multe lucruri frumoase unei lumi, care mucește în uriciuni de tot soțul».

Și altă dată, scuturîndu-se de agitațiunile politice, el scria:

«Și apoi cum ași comite crima de a mă despărți de amanta mea cea mai dulce, cea mai îngăduitoare, pururea credincioasă, nici odată cicălitoare... O lene, ce scumpă-mi ești!»

Această *scumpă lene* a cîntat-o și în versuri:

Îubesc molateca viață
Ce n'are trude grele:
Mult sufletu-mi se mai resfață
În sinul lenei mele.¹⁾

Dar cînd voia, și voia de cite ori iubea, adică foarte des, ce putere de muncă! Imaginațiunea lui era un izvor necat de versuri frumoase.

În Brăila toți știu înlesnirea cu care Șerbănescu compunea cele mai frumoase poezii ale sale. Asupra acestui punct, colegul meu din Senat generalul Budișteanu mi-a povestit un fapt, care invederează extraordinara sa înlesnire de a versifica. Îl avea ca locotenent sub ordinele sale, sint foarte mulți ani de atunci, la Mărășești. Șerbănescu, natural, era amoretat, starea sa normală. Dar ochii albaștri cari îl robeau se aflau la Tecuci, unde se ducea cit putea mai des, adică înainte sa după Dumini, de cite ori îi permitea șeful. Într-o Vineri seara veni la Lt.-Colonelul Budișteanu de atunci,

¹⁾ La Pescuit.

18414

cerindu-î voie să se ducă la Tecuci, Sîmbătă și Duminică; șeful său îi zise: «Bine, cu condițiune ca să-mi traducî *Noaptea din Octombrie*, de Musset, care-mi place». A doua zi, Sîmbătă de dimineață, Șerbănescu se presintă la șeful său și-î dete traducerea celebrei poeme în 311 versuri. Coprins de admirațiune față de o asemenea minune, Lt.-Colonelul Budișteanu îi acordă cincî zile de concediu, în loc de două!

Și pentru ca să nu se creadă că traducerea nu era îngrijită, voiî cita citeva versuri dintr'însa; ea a fost publicată de d. P. Grădișteanu în *Revista Contemporană* din 1874:

Ziua se ivi, în fine. De atîta așteptare
Vană, în balcon afară, adormisem obosit;
Deschiseî atuncea ochiî la a zileî deșteptare
Și lăsaî a mea privire să plutească 'n infinit. —
De o dată, lîngă colțul unei strîmte ulicioare,
Par'că-aud călcînd pe pîetre un pas moale cunoscut...
Doamne, apără-mă Doamne! Este ea, ȳt'o, apare,
Intră. — «De unde viî, spune? Astă noapte ce-aî făcut?
Ce maî vrei tu de la mine? Ce caîî tu l'această oară?
Ăst frumos corp, pân' la ziuă, în ce loc s'a tăvălit?
Pe cînd în balcon eî singur veghez, plîng și tot plîng ȳară,
În ce loc, ce pat, ș'anume cuî, răsponde, aî zîmbit?
Îndrăzneașo și perfido! Spune cum e cu putinșă
Ca să viî să-îî întinzî gura l'ale mele sărutărî?
Ce maî cerî? și cum se poate, nesățioasă fiinșă,
Să m'atragî pe-a tale brațe, consumate 'n desfătărî?
Fugî, retrage-te, lipsește, spectru al ȳubiteî mele:
Reîntoarce-te 'n mormîntu-îî, dacă din el te-aî sculat,
Lasă să uîî tinereșea cu ilusiile sale
Și cînd voiî gîndi la tine, să pot crede c'am visat!

După această probă este destul a spune că traducerea e demnă de original¹⁾.

Șerbănescu e tipul adevăratului poet impulsiv; versurile lui nu erau scrise pentru deșarta glorie de a fi publicate și admirate; în general el le da persoanelor cărora le dedica. Îată pentru ce aproape jumătate din ele aū rămas inedite, ȳar celelalte se află răspîndite prin reviste și ziare, de unde autorul lor nu a voit nicî odată să le desgroape. Cînd poetul a murit,

¹⁾ Tot atît de bine a tradus și poeziî din Heine (*Heimkehr, Asra*), din V. Hugo (*Guitară*) și din Ada Negri (*Fatalitate*).

nică nu s'a găsit la dînsul o culegere a poeziilor sale, izvorite din simțirî adînci și intime. Cele mai multe sînt cunoscute pentru că au inspirat pe compositorii musicali.

Acî ar fi momentul să citez faîmoasele romanțe puse în musică de bunul nostru amic comun G. Cavadia. Cine nu cunoaște: *Unde ești? Unde ești?*¹⁾.

Pe la cele patru vînturi
Eă de tine-am întreat
Și prin lacrimă și prin cînturi
Și prin dureros oftat,
Însă toate au tăcut:
Te-am perdut! Te-am perdut...

Cine nu știe pe din afară:

De cînd ea s'a dus departe,
Fericirea mea s'a dus,
Dorul, pasăre de moarte,
Pe-a mea inimă s'a pus!²⁾...

Cine nu a cîntat... cel puțin înaintea d-nei Darclée:

Vin, Alinto, în pădure,
Să culegi cu mine mure,
Tu pe jos, în ochii-ți eu,
Să culegi, de-o fi, și fragi,
Dar eu fragii, ce-mi sînt dragi,
Să-ți culeg pe sînul tău!

Sau acest sublim *Adio*, pe care-l voiți cita întreg:

Cînd te-am văzut așa frumoasă
Ca o madonă cu chip blind,
Venit-am să-ți iachin duloasă
O inimă de dor bătînd.

Întreînsa, ca într'o cățue,
Ți-am ars tîmbla dorului:

¹⁾ *Albina Pinăului*, 1 August 1868; *Convorbiri Literare*, 1 Iulie 1871

²⁾ *Convorbiri Literare*, 15 Februarie 1871.

Tu rece-ai stat, ca o statue, —
La doru-mă eco 'n tine nu-î.

De geaba 'n cînturî și surisurî
Ți-am zis de dor și de noroc,
De traiu răpit din culmî de visurî, —
Tu nu ai tresărit de loc! ¹⁾.

Statue, închegată 'n țernă,
Cu forme vii, cu simțurî reci,
Durerea de mî-ar fi eternă...
Rămîi, — adio pentru veci!

În corelațiune cu această poezie, în care e vorba de o *statue rece*, cred că vă va interesa să cunoașteți o altă poezie inedită, intitulată *Sculptură*:

Aș vrea să ții în mînă dalta
Luî Fidiar ori Praxitel,
Îar tu servindu-mă de model,
Să te sculpez cum n'a fost alta!

Și pe măsură ce-a mea daltă
Din marmoră te va sălta,
Să se 'nfioare marmora,
Îar tu s'aparî în piatră, — caldă.

Mulțimile, înminunate
De marea frumusețe-a ta,
Un templu larg ar înălța
Statuei tale adorate...

Și-adoratoriî tăi în turmă
Veni-vor să se 'nchine ei,
Statue-zee... Printre ei
Nu eî veni-voiu cel din urmă!

Foarte cunoscute și des citate sint: *Cruciulița*, *Zimbirî și lacrimî*, *Dor de dus*, *Lacrima*, *Umbra*, *Despărțirea*, *Amicul Silvio*, *Întîlnirea*, *Zîmbetul Carmen Silveî* și *Reminiscentă*.

¹⁾ Această strofă e inedită.

Nu pot rezista plăcerii de a reaminti pe această din urmă, una din cele mai frumoase poezii eșite din pana lui Șerbănescu; ea e plină de melancolia dragostilor ofilite cu parfumul lor de flori păstrate în cărți:

Adînc visînd, eî staî pe mal,
Pe malul 'nalt și verde,
Dar ochiul meî, plutînd pe val,
Tot luna din cer vede.

De tine-acum sînt depărtat
Prin nouă mîri de urî,
Dar dacă 'n sufletul meî cat,
Văd tot a ta figură.

Ș'a fost un timp, cînd tu și eî
Un dor aveam pe lume;
Cînd luminaî la glasul meî
Și eî la al tău nume;

Cînd sufletu-î senin credea
Ca'n Dumnezeuî în mine;
Cînd Dumnezeuî inima mea
N'avea decît pe tine.

Acum te 'ntreb: unde mai sînt
Simțirile aceste?..
Iubitu-ne-am pe-acest pămînt?
Sau e vre-o poveste?

«A fost, a fost...» Incep tușînd
Poveștile bătrîne;
«A fost, a fost...» zic, povestînd,
Eri dor, poveste mine¹⁾.

Dacă m'ați îngăduit să citesc această poezie, de sigur cunoscută de majoritatea dintre D-Voastră, cu atît mai mult sper că imi veți permite să vă împărtășesc încă trei poezii inedite de Șerbănescu.

¹⁾ *Convorbiri literare*, 1 Dec. 1872.

Îată mai întâiu *Paltinul blestemat*, care ne reamintește
poesia lui Eminescu: *Pe aceeași ulicioară*:

Între fereastra mea și-a ta
Un tînăr paltin se 'nălța ;
Și cit de lungă vara este,
Cînd ne cătam pe la ferestre,
Cu frunza-î deasă el oprea,
În drum, privirea ta și-a mea.

Atît de mult l-am blestemat
Că frunza i s'a scuturat.
Dar cu căzuta-î frunză deasă
Aî părăsit vecina casă . . .
Fereastra-î o prea vād acum —
Dar chipu-î dulce nicî de cum !

Îată o a doua poezie inedită, inspirată de zicătoarea po-
porului, atît de poetică, că: «așa e scris în stele!»

Și dacă 'n stele n'ar sta scris,
Te-aș fi 'ntîlnit în calea mea ?
Te am întîlnit și-a fost un vis,
Ce stinsu-s'a ca'n cer o stea.

Din cerul meu o stea s'a stins,
Lăsînd pe urma-î un pojar
De foc amarnic și nestins,
Un dor nespus, făr' de hotar.

Și cum din cer un meteor
Căzînd, pe urmă-î lasă dungî
De foc, așa și'n al meu dor
Lăsat-aî tu miî chinurî lungî.

Și de n'a fost numai un vis,
Și n'a căzut din cer o stea,
Și dacă'n stele n'ar sta scris . . .
N'aî fi și azi tu înc'a mea ?

Vă atrag, în fine, atențiunea asupra următoarei poezii

inedite, care se va număra de sigur printre cele mai frumoase ce s'au scris în românește :

Copil fiind, mi s'a 'ntîmplat
Să trec pe lîngă o pădure
Cu sîn adînc și înoptat
Și cu fantastice murmure.

Oprindu-mă 'n marginea ei,
Mi se părea c'aud, — pe vînturî, —
Din fundu-î, rîsete de zeî,
Din tufe, de Dryade cînturî.

Și-atras în ea eû mă simțeam
De-un farmec viu, fără de seamă;
Dar ca să intru nu 'ndrăzneam:
Eram copil și mî-era teamă!

Așa-î cu frumusețea ta:
Ea e pădurea ce mă cheamă
În farmecul și talna sa!
Deși nu sînt copil... mî-e teamă.

Mă opresc, de oare ce vreaû să mai rezerv citeva surprize și la publicarea poeziilor complete.

Doamnelor, Demnilor,

Dragostea nu a fost singura simțire care a împodobit viața poetului: în templul inimii sale el mai ridicase un altar *Amiciției*, despre care Lord Byron a zis că e «Amorul fără aripî». La Șerbănescu era par'că mai mult: Amiciția era amorul însuși care-și ascundea aripele. În confesiunea de salon, despre care am pomenit adineaurî, poetul, întrebat care e afecțiunea ce admiră mai mult, răspunde, fără înconjur: «Amiciția». Cu natura lui deschisă și leală, el și-a creat prietenî, care-î vor păstra un adevărat cult, cit vor trăi. Ce idee înaltă își făcea el despre prietenie, o putem vedea din următorul pasagiû al unei scrisori datate din

Bacău, 17 August 1893.

«Amica mea, nu te indoi de prietenia mea; o ai întreagă

Dacă mă gîndesc, pe ici, pe colo, la amor, care se topește pururea la focul lui chiar, cu totul altfel mă gîndesc la prietenie, care e de un granit pe care timpul îl întărește și pe care ciocanul uitării nu-l poate toci. Prietenia are tăria diamantului, ea e chiar un diamant pe care rare ori îl găsim în minele sărăcicioase ale inimilor omenești».

Cînd auzim pe Șerbănescu vorbind astfel despre prietenie, ne reamintim frumoasa definițiune a lui Aristotel : «Amiciția este un suflet în două trupuri, o inimă în două suflete».

Este dar natural că Șerbănescu a cîntat Amiciția adese ori și cu multă căldură. De cele mai multe ori el se adresează unui amic pentru a-i spune păsurile, cum, de pildă în *Momentul fericite*:¹⁾

De cîte ori, scumpe amice,
La vîrșă eă am cugetat,
Am zis că un moment fericite,
Ori cînd, e un moment furat,

Pe care-apoi fatalitatea
Ne 'ndeamnă a-l restitui;
Cuî? nu 'ntreba; dar asta-î soarta
A plînge-un veac, a ride-o zi!

sau în poesia: *Dela țară, Epistolă amicului B:*

Precum știî, eă sînt la țară
Singur ca într'un pustiu,
Și cît e ziua de vară
Alerg cîmpii până 'n seară
Și-ostenit acasă viu...

Nu e vorbă, că am treabă,
Dar s'o tac nici mă gîndesc,
Ci cu paseri ce n'au grabă
Și cu firele de iarbă
Oare 'ntregi stau și vorbesc.

¹⁾ *Convorbiri Literare*, I Octombrie 1870.

Maî ȳerȳ, o privighetoare
Despre Dunăre sburînd,
Pe un vînt ușor călare,
Se opri, din întîmplare,
Pe o salcie plîngînd...

Și spunea, cum știe-a spune
Trubadurul aripat,
De-alte timpuri, de altă-lume,
Care astăzi măcar urme
Pe pămînt n'au mai lăsat!

De Ilene Cosinziane
Și chiar de Cenușeriȳ,
Fete mîndre năzdrăvane,
Ce cu ochii făceau rane
Și furau și ochi și minȳ!

Și de Feȳ Frumuseȳ, cu plete
Numai aur, voinȳel
Care pentru așa fete
Se luptau cu-amor și sete
Cu balaurȳ și cu smel.

Si de cai cu-aripe ușoare,
Ce-au supt lapte dela vînt,
Ce 'n Yuȳeala lor cea mare,
Abia le-ajungea să sboare,
Între cer și 'ntre pămînt.

Timpuri vechi cu simȳiri nouș,
Cînd acei, care ȳubeau
Își tăiau viaȳa 'n două,
Umblau lumile-amîndouă
Pîn'ce draga lor găsea.

Fost-a fost așa o dată
Pe acest bătrîn pămînt,
Despre-acestea lumea toată
Are știre 'ntemeiată,
Căci chiar scrise prin cărȳi sint.

Însă cît de ȳute sboară
 Timpul astfel înșelat !
 Vînt și undă ascultară
 Ca și mine pînă 'n seară
 Și ce-a spus, n'am mai uțat.

Încît astăzi fiecare
 Povestește 'n felul său :
 Vîntul cîmpului cu soare,
 Unda malului în floare,
 Și eă (ie-amicul meu ¹⁾).

Tot astfel e sonetul adresat amicului său Lt-Colonelul,
 astăzi Generalul Budișteanu :

Erai trist ca și o noapte, cînd pe toamnă vîntul bate
 A pustiū, printr'astă lume, care trage a pustiū ;
 Se citeaă gîndiri pe fruntea-țî și dureri nevindecate . . .

Astfel e *Răspuns amicului meu D. C. Ollănescu* :

Amicul meu și bun și vechiū
 Ca vinul vechiū și bun,
 A căruī glume pe urechi
 Căciulele ne pun ²⁾ . . .

Astfel e poesia *Ad amicitiae laudem*, în care poetul
 compară Amorul cu Amiciția, amîndouă sentimente scumpe lui :

Pe o mare furtunoasă, ca minia ce-șî răsbună,
 Am văzut o mică barcă rătăcită . . . Vaī de ea !
 Valul spumega mușcînd-o, iar sălbatica furtună
 Sfișia cu a ei ghiară pinza ce o conducea.

Ameșiī de-o aspră luptă și-au pierdut sîngele rece
 Călătoriī nebunaticī, aruncaī pe crudul val :
 Barca nu mai are cîrmă, cînd și cînd stă să se 'nece . . .
 Nu știū dacā mica barcă a mai revenit la mal !

Altă dată, tot pe mare, dar pe-o mare liniștită,
 Placidă ca mulțumirea sufletelor ce se 'mpac,
 Am văzut o altă barcă sprintenă și cumpănită,
 Care luneca pe undă, ca o lebădă pe lac.

¹⁾ *Convorbiri literare*, 1 Septembrie 1872.

²⁾ *Convorbiri literare*, 15 Decembrie 1884.

Călătorii n'aveau grijă de furtune și de valuri;
Marea se părea mai blindă ca al unei mame sin;
Ea îi legăna pe pfeptu-î cu priință... și la maluri
Puteau lesne să se 'ntoarcă... Mare lină, cer senin!

Barca 'ntifa e amorul, iar a doua: amicia,
Feriții sînt călătorii, care, siguri de liman,
Lin plutesc pe-o mare lină!... Auzi, Doamnă, vijelia
Patimilor care suflă, ca furtunile 'n ocean?...¹⁾

Să ne oprim asupra acestui tablou, care ne convine, nouă vechilor prieteni ai lui Șerbănescu, de oarece Amicția, în seninătatea și trăinicia ei, pare că triumfă asupra Amurului, cu vijelioasele și mistuitoarele lui furtuni.

Doamnelor, Domnilor,

O inimă atît de generoasă, ca cea a poetului nostru, trebuia să bată și de iubirea de țară. Șerbănescu și-a slăvit patria, nu numai servind sub drapel și mergînd pentru dînsa la răsboi, dar cîntînd-o cu accente duioase. În *Albumul macedo-romîn*, din 1880, găsesc acest patriotic ap=el în favoarea Romînilor de peste graniță:

Vîntul adîind aduce un cînt depărtat de jale: ...
«Frați romîni, cea doîină zice, într'o limbă romînească
«Dulce ca și desmierdarea dintr'o gură feciorească,
«Frați romîni, voi, Romîni liberi, ageri vulturi de Carpați,
«Dulce este-al vostru soare; aerul ce respirați
«Nu vă 'nădușă plămîni!... La noi aerul ne-apasă;
«La noi e de veacuri noapte, — noapte deasă, fioroasă!
«Frați romîni, voi, Romîni liberi, ageri vulturi de Carpați,
«Întunerecul și jugul ne sugrumă... Ajutați!»

Prima lui poezie, *La Danubiū*, din 1859, e consacrată suferințelor Principatelor Romine și redesteptării lor:

«Unire, strigă-odată aceste surioare
De-un singe, de o mamă, de-aceleași suferinți;
Unire, numa'ntrînsa putem avea scăpare,
În ea găsi-vom numai puteri și biruinți!»

¹⁾ *Convorbiri literare*, I. c.

«O! gloria străbună e greu de a se stinge; —
 Cel ce-a căzut și scapă revine în puteri;
 Danubiū, nu măi geme; poet, nu voiū măi plinge,
 Ci voiū cînta viața acestor două țări!»¹⁾

Dacă ar fi să depănăm aceste versuri, nu ar trebui să uităm în ce epocă le-a scris Șerbănescu; el nu avea atunci decît 20 ani. Cu acest prilej, voiū face observațiunea generală că multe din poeziile lui Șerbănescu, ca *Valsul*, de pildă, atît de admirate odinioară, ne par pe alocuri slabe, din pricina formei, cînd le comparăm cu cele din urmă versuri ale lui. Dacă poetul ar fi avut răbdarea să le revadă în ultimii ani ai vieței sale, nu mă îndoiesc că le-ar fi dat o formă perfectă, căci adesea lucrul s'ar putea obține numai cu schimbarea unor cuvinte învechite sau cari astăzi ne par naive. În vechile lui poezii sînt neologisme de ale vremei, cari ne jicnesc acum simțul estetic²⁾; sînt cîteva rime neregulate³⁾, cari treceau ca licențe odinioară, dar cari astăzi nu măi pot fi tolerate; sînt elisiuni puțin armonioase; sînt unele accente greșite; sînt chiar rare greșeli de limbă și de gramatică⁴⁾, cum se găseau la toți poeții noștri, până acum vre-o 20 ani. Eū nu voiū lua o lupă pentru a descoperi toate aceste slăbiciuni și a le desvălui aci; îmi dau seamă de curentul literar al vremurilor cînd aceste erori de detaliū aū fost comise și trec cu vederea aceste mărunțișuri, puțin numeroase de altfel, pentru a admira bogata comoară poetică de atîtea înalte concepțiuni, de atîtea fragede simțiri, de atîtea profunde cugețări, cum nu întîlnim la nici un alt poet român, afară de Eminescu. Nu este locul aici de a face o comparațiune între Eminescu și Șerbănescu. Ar trebui un studiu special pentru

¹⁾ *Convorbiri literare*, 1 Iulie 1867.

²⁾ Velur (*La o artistă*); avansați (*Ad amicitiae laudem*), etc.

³⁾ om — dorm (*Insomnia*); vâlț — danț (*Valsul*); revarsă — frumoașă (*Ib.*); atunci — dulci (*Ib.*); șuerînd — cînt (*Visul*); promite — simte (*Fericierea*); soartă — cealaltă (*Dor de dus*); aunce — cruce (*Ib.*); hrană — Iarnă (*Toamna*); sosit — gît (*Ib.*); morțiil — noptiil (*Poesii*, IX); se dărîmă — aramă (*Noapte sinistră*); somn — dorm (*De un timp încoace*); lume — urme (*De la țară*); revarsă — voioasă (*Sonet*); hațdem — Eden (*Ghitară*); noapte — uscate (*Nor de vijelie*), adormit — rid (*Primăvara*) etc. etc.

⁴⁾ Într'ele (*La o roșă*); valuril ce 'nspălmînt (*Primăvara*); cenușeriș (*De la țară*); scumpă dragă; Cîmpești (*Noctu*); vinturil neamicil (*Ib.*); eternic (*Ib.*), fiori prin sîn ițil treze (*Toamna*) etc.

accasta. După părerea mea, Eminescu e până acum mult mai presus de toți poeții noștri, atât prin adîncimea inspirațiilor sale, cît mai cu seamă prin limba sa neîntrecută, ajunsă la deplină maturitate.

Dar exceptînd pe acest geniū incomparabil, socotesc că Șerbănescu ocupă și va ocupa un loc de onoare în poezia lirică romînă: el va apare și mai glorios, cînd opera lui va putea fi judecată în întregimea ei.

Doamnelor, Domnilor,

Acum, că am analizat cele trei sentimente, Amorul, Amiciția și Îubirea de patrie, cari aū umplut întreaga viață a scumpului nostru poet, să ne întrebăm ce vederi, ce păreri a avut dinsul asupra lumei și asupra vieței.

Ca toți adevărații poeți, el avea foarte viu sentimentul Naturei, această *Alma Mater*, care a fost și va fi vecinica mîngîietoare a inimilor sbuciumate de pasiuni.

Cu cită frăgezime salută *Primăvara*:¹⁾

Vine, vine primăvara
Cîmpul se îmbracă 'n flori,
Și s'aud cîntece, sara,
În crîng de privighetori.

Despre privighetoare, poetul ne spune, în *De la țară*:

Tăcu unda, tăcu vîntul,
Ai naturei dulci poezi;
Se părea că tot pămîntul
Tăcu, ca s'asculte cîntul
Măestritei cîntăreși...²⁾

În *Răspuns amicului meu D. C. Ollănescu*, cită poezie în aceste două strofe, în cari admirațiunea Naturei se îngîină cu admirațiunea ce-î inspiră ochii iubitei lui:

Îubesc cerul plin de astre,
De nemărginire plin,
Cerul limpede senin;

¹⁾ *Convorbiri literare*, I Maiu 1870.

²⁾ *Convorbiri literare*, I Septembrie 1872.

Pe pământ cît voiî mai sta,
Voiî iubi florile-albastre
Care zic : «Nu mă uita !»

Îar în ochii scumpei mele
Ating cerul, îl sîrut
Și 'n azurul lor pierdut,
Rătăcesc în tăinic sbor :
Ale lor zîmbiri sînt stele ;
Rouă lacrimile lor ! ¹⁾

În *La Pescuit*, ce privesc plină de gingășie cîmpe-
nească :

În cîmp, lipsit de-orî ce decoruri,
De arbori și de flori,
Ca sufletul lipsit de doruri,
Ca sînul de fiori ;

Pe-un mal de lac lipsit de iarbi,
Ca dorul meu de tine ;
Neavînd, iubito, nici o treabă,
Undesc în unde line . . .

Cu undița întinsă bine
Eu stau plecat pe lac,
Distras, iar peși 'și rîd de mine
Furînd rîma din ac !

Căci gîndul meu, l'a lor prinsoare
Nu este nici de cum,
Ci zboară pe aripi ușoare,
Se duce pe-un lung drum ;

Străbute căi, lungi ca uritul
Ce-apasă pîeptul meu,
Și fără team' a-și frînge gîtul,
Se duce tot mereu.

¹⁾ *Convorbiri literare*, 15 Noembrie 1878.

Se duce 'ntins, prin taġnică șoapte,
 Ca fermecatul, care
 Îl vezi trecînd, în mîez de noapte,
 Pe-o trestie călare!...

Ajuns'a el dar într'o clipă,
 Ah! unde dorul poartă,
 Și c'o isbire de aripă
 Sărit-a peste poartă;

În fund cincî plopî cu frunză deasă,
 Cu fruntea uriașă,
 Dosesc o primenită casă
 În alba ei cămașă,

Cusută cu mărgăritare,
 Cu-albastre lobeliî,
 Cu țederă agățătoare:
 Bibilurî verzi și viî!

Îar mai în fund, adînc gîndește
 O taġnică grădină,
 Ș'aice tot se 'nsufește
 De-o pămînteană zînă...

Ah! gîndul meu cunoaște oare
 Și casă și stăpînă?
 În casă yute el dispore, ...
 Îar eu, ținînd în mîna

O undiță întinsă bine,
 Staă tot plecat pe lac
 Visînd, — iar pești 'și rîd de mine
 Furînd rîma din ac!¹⁾

Fenomenele naturii, cele mai obișnuite, îi inspiră imagini noi și sentimentale.
 Astfel răsăritul Soarelui, căruia poetul închină acest admirabil imn:

¹⁾ *Convorbiri literare*, 15 Noembrie 1878.

Din răsărit, albele zorî,
 Cu măturî lungî de raze
 Scutură lumea de fiorî
 De umbre și de groaze.

Ce pulbere de foc ceresc
 Înaltă 'n spații ele!..
 Ochiî, privind în sus, clipeșc ;
 Dispar mindrele stele.

Din valul latuluî Ocean,
 Ca dintr'o bae mare,
 S'arată-al zileî Suveran,
 Fermecătorul Soare.

S'aud cîntări de ciocîrlî
 În fiecare rază...

De ce aici nu ești acum,
 Visata mea soție,
 Și amîndoi, pe-un vesel drum,
 Cu dulcea ciocîrlie,

Urcați, de pe acest pămînt,
 Pe culmea fericireî,
 Să intonăm sonorul cînt
 Al vieței ș'al Iubireî! ¹⁾

Astfel licăririle fosforescente, ce se văd uneori în noapte,
 îi inspiră acest *Sonnet* :

Îubita mea, și astăzi sînt
 Comori, de veacuri îngropate
 În negre sinuri de pămînt,
 Și tot de veacuri sînt uitate.

Dacă umblînd, pe înopate,
 Vezi colo, tremurînd în vînt,
 Albastre flacări fosforate...
 Să știi : comori acolo sînt.

¹⁾ *Literatura și Artă Romînă*, 1897-98.

Iubito, cîntecele mele
Aprinse ție, sînt acele
Albastre flacări, care spun

Că 'n inima-mi, ce-o înfioară
Privirea ta, — e o comoară
De-amor, — și este al tău bun. ¹⁾

Astfel în următoarea superbă poezie inedită, în care Șerbănescu face o strălucită și originală comparațiune între femeii și stele :

Prin stelele nenumărate
Ce țintuesc în insul cer,
În nopțile cele 'mbătate
De murmure și de mister,

Sînt unele mai lucitoare,
Care privirile-ți atrag,
Și mut, ca stîlca, întregi oare
Te uși la dinsele cu drag,

Pe cînd a ta închipuire
Din furca-ți toarce lungi povești,
În care magica iubire
La orice pas o întâlnești.

Așa în lumea, care are
Podoaba cea mai scumpă ei,
Precum și taîna-ți cea mai mare:
Încîntătoarele femeii,

Așa, așa printre aceste
Frumoase stele pămîntesti,
A căror dragoste-ți o veste
Ce-o tot aștepți și urmărești,

¹⁾ *Convorbiri literare*, 15 Martie 1893.

Sînt unele ce-opresc din cale
 Şi inime şi minţi din loc :
 Sînt stele unora fatale,
 Îar altor stele de noroc !

Astfel în poesia *Ad Doram*, în care asemănarea între femei şi mare, făcută de atîţia poeţi, e presintată într'o formă atît de desăvîrşită şi cu imagini magistrale :

Frumoasă-î Marea ca şi tine
 Tu ca o soră 'î semenî ei :
 De-aceleaşi adîncimî sînt pline
 Si undele şi ochiî tăi.

Şi cum, cînd ochiul meû măsoară
 A mării adîncimî şi stîncî,
 Aşa fiinţa-mî se 'nfoară
 Cînd cat în ochiî tăi adîncî.

Frumoasă-î Marea şi grozavă
 Cînd vîntu-o strînge-n braţul luî!..
 Pe sînul luî mă simt o navă
 Plutînd... în voia Domnului!

Ş'ades uîtat, cînd luce luna,
 Pe valul sînului tău cald,
 Mă simt ameninţat tot una
 Ca şi pe valu-î de smarald!

Şi totuşi scris îmi este mia —
 Frumoaşelor nemărginîrî —
 Să vă iubesc cu nebunia
 Nemărginitelor iubirî! ¹⁾

Astfel în admirabila poezie, în parte inedită, *Nor de vijelie*, în care steaua, acoperită de nor, e comparată cu inima poetului, sbuciumată de dor :

Pe cer un nor se iveşte,
 Eu privesc la mîndra-mî stea : —
 Vîntul printre crengî trezeşte
 Fior, ca'n inima mea.

¹⁾ *Convorbirî Literare*, 15 Ianuarie 1890.

Mult mă tem să nu-mi ascunzi
 Acel nor a vieții-mi stea: —
 Vântul tremură în frunză
 Amoru 'n inima mea.

Negrul nor, uite, pășește
 Către-a vieții mele stea: —
 Frunza 'n vânt se risipește,
 Bate greă inima mea.

Negrul nor e-o neagră noapte,
 Nu mai văd Iubita-mi stea: —
 Vântul muge 'n crengi uscate,
 Moare 'n dor inima mea ¹⁾.

Inspirațiunile lui cele mai puternice le ia tocmai din contemplarea naturii, precum V. Hugo și-a oțelit geniul în fața priveliștei grandioase a mării, când se afla exilat la Jersey. O caracteristică a lui Șerbănescu e însă că toate aceste fenomene le compară cu sbuciumările sufletului său. Soarele, de gelozie că el contemplă luna, se uită la iubita lui; în imaginațiunea lui de orientală, el compară ca un adevărat poet arab, dorul ce poartă în piept cu setea călătorului prin pustii; ochii iubitei lui sînt niște picături din cer.

Dar să-l ascultăm mai bine pe dinsul:

Că ești frumoasă și răpitoare
 O știe 'ntregul univers;
 Ca să te-admire, natura n'are
 Decît un ochi, decît un vers.

Azi dimineață, n'am prins eu oare,
 Oprit din falnicul său mers,
 Pe drăgălașul, frumosul Soare
 Cum te ochia prin geamul șters?

Privind la tine, uitase luna,
 Iubita lui de totdeauna,
 A lui mireasă cu chipul blind!

¹⁾ În *Converbirii Literare*, 15 Martie 1869, este o poezie (No. X) care are asemănare cu aceasta.

Aşa eă Luna privesc lungă oare!
 Era acuma o răsburare
 Că privea luna-mă de pe pămînt? ¹⁾

Următoarele cunoscute strofe sînt impecabile și ca formă și ca fond poetic :

Ca ieri și azi și azi ca mîni,
 Tot depărtat de tine;
 Și zile trec, trec săptămîni,
 De lunga-ți lipsă pline!

Și lipsa-ți o străbat, tu știi,
 Ducîndu-ți, dragă, dorul,
 Precum s'ar duce prin pustii
 Cu setea-ți călătorul.

În orizonturi fără de fund
 Dați liber drum privirei
 Și nevăzîndu-te, m'afund
 În lumea 'nchipuirei.

Ș'aici, eă însu-mă Dumnezeu,
 Din doruri arzătoare,
 Din razele de curcubeu,
 Din mirosul de floare,

Din tăinele care 'ntr'amurg
 Dați freamătul pădurei,
 Din armoniele ce curg
 În vinele Naturei,

Te plăzmuiesc din nou cum ești
 Cînd ești tu lîngă mine,
 Cu-aceleași farmeci femeestii,
 Ce m'aă legat de tine!

Și'n ațurări adînci căzut,
 Îți murmur lin amoru-mă;
 Cînd însă dați să te sărut,
 Sărut... în gol tot doru-mă!

¹⁾ *Convorbiri Literare*, 15 Noembrie 1878.

Ș'astfel cu lipsa ta străbat
 Ducîndu-ți vecinic dorul,
 Precum se duce inșetat
 Prin stepe călătorul! ¹⁾

Următoarea poezie inedită, dedicată unei domnișoare,
 e de o trăgezime incomparabilă în ritmul ei neobicinuit:

Peste lumea, care pare
 Mîndră și fermecătoare,
 Ai deschis
 Ochii tăi frumoși și mari
 Cu'n suris
 Cusut cu mărgăritari.

Ast-fel steaua lucitoare
 Colo 'n orizont răsare,
 Revărsînd
 Raze calde, raze vii
 Ș'animînd
 Suffete, păduri, cîmpii.

Multe visuri far' de nume
 Ai să faci! . . . Această lume
 E a ta,
 Precum tu a lumii ești:
 Nu uita
 Cite visuri sînt povești!

Fericirea ce nu strică
 Este fericirea mică:
 Poți ușor
 S'o ascunzi de ochii răi,
 Ce nu vor
 Ca s'o 'mparați cu cine vreți.

E pățimașă-omenirea!
 Să nu-ți știe fericirea,
 Nicî să ai

¹⁾ *Convorbiri Literare*, 15 Aprilie 1885.

Ochii frumoși, adânci și mari,
 C'apoî vaî!
 Lacrimi poîi să verși amarî!

Deci ascunde 'n a ta cale
 Floarea fericirei tale,
 Cum s'ascund
 Viorelele 'n pădurî,
 Căci pătrund
 Ș'acolo cerești căldurî...

Iară vînturile rele
 Nu ajung pînă la ele,
 Cum n'ajung
 Arșițe fără de norî,
 Care sug
 Viața gingașelor florî.

Fericirea ce nu strică
 Este fericirea mică;
 Poîi ușor
 S'o ascunzi de ochii răi
 Și cu dor
 S'o împarți cu cine vrei!

În admirațiune dinaintea ochilor albaștri ai iubitei sale,
 poetul îi aseamănă cu «două picături de cer»:

Picături, dar fiecare
 Este un adînc mister:
 Fiecare e un soare,
 Fiecare e un cer!

Picături în suprafață,
 Dar ca spațiul fără fund,
 Cîte lumî în a lor ceață
 Ș'adîncime, ce ascund!

Fericirea mea e mare,
 Ah! măsoar'o 'n ochii mei:
 Universul un cer are,
 Eu am două 'n ochii tăi! ¹⁾

Doamnelor, Domnilor,

Un poet, care așa de bine a apreciat natura, era firesc ca trăind la țară într'o lungă contemplare, să se întrebe ce este viața? Reflexiunile lui sînt adeseori melancolice, ca în aceste două frumoase strofe:

Oare ce spune cea păsărică
 În al său cînt?
 Și ce amintește frunza ce pică
 Jos la pămînt?

Pasărea spune, ne sfătuește:
 «Iubiți! Iubiți!»
 Frunza ce pică, murind șoptește:
 «O să muriți!» ²⁾

Acest sfat al păsărelei: «Iubiți» e faimosul «*Carpe diem*» a lui Horațiu, sub o formă mult mai duioasă. O stare sufletească identică o găsim în celebra poezie a lui Goethe: «*Über allen Gipfeln ist Ruh'*», care sfîrșește cu reflexiunea că liniștea morței va coprinde în curînd și pe acel ce contemplă natura murindă.

În *Dura Lex* ³⁾, poetul la aducerea aminte a dragostei apuse, enervat, e mai caustic și mai aspru în aprecierile sale asupra vieții, pe care o compară cînd cu o dramă, cînd cu o farsă:

Fatala comedie, în lacrimi și 'n risuri
 Noi o jucăm de veacuri... Acel ce rîd, nu sînt
 Mai fericit c'acesta ce plîng p'acest pămînt.
 În fumuri de speranțe și'n alurăți de visuri
 Narcotizăm durerea din leagăn la mormînt...

¹⁾ *Convorbiri literare*, 1 Sept. 1867; *Albina Pindului*, 15 Sept. 1868.

²⁾ *Convorbiri literare*, 15 Martie 1869.

³⁾ *Ateneul Român*, 1895.

Beție de viață avînd treziri fatale
 Cînd peste lume par'că trece-un fior de iad,
 Cînd misticele noastre credințe în noi scad
 Și ca bătute frunze pe cîmp, pe deal, pe vale
 Iluziile noastre, din suflet smulse, cad.

Am deșertat noi cupa beției de viață.
 Trecut-am, mină 'n mină, pe colțul cel de Raiu
 Al dragostei nebune, cînd numai lună de Maiu
 Se numără în vreme . . . Dar, într'o dimineață
Treziri, ne-am zis : Adio ! . . c'un tremur trist în graiu.

Dar timpul șterge toate. — Precum se netezește
 De vînturi, pe nisipul întinsului pustiu,
 A caravanei urmă, — așa și dorul viu
 În pustiitul suflet de clipe se tocește :
 Și noi sîntem nisipurî ce urmele nu țiu.

Purcedînd pe această temă, eternă, ca și suferința ome-
 nească, poetul, desnădăjduit de a găsi rațiunea finală a exis-
 tenței moarte, arată cum

Noi trecem prin mulțime, mulțime înșisî noi
 Umblînd după chimere și culegînd nevoi :
 Desgusturile vieții ! . . Iar sufletul suspină
 Și se avîntă 'ntr'una în spre mirajuri noi . . .

Ce vrem e intangibil, ca dorul ce lucește
 În chaosul smintirei, dor, nebuloasă stea
 A căreia orbită nu poate legi avea,
 Dor, flacără ce arde, atrage, mistuește
 Mulțimile de fluturi ce năzuesc la ea !

Parcă auzim tînguirile lui Faust, cari sînt tînguirile des-
 curagiatoare ale tuturor filosofilor vechi și noi, neputincioși
 de a da de rostul adevărat al svînturatei noastre vieți.

Și mai bine a intrupat Șerbănescu îndoelile sale filoso-
 fice, frămîntările sale sufletești, aspirațiunile sale religioase în
 mica sa poemă *Între viață și vis*, din care voiu extrage
 câteva strofe :

În zadar se duce noaptea și pe urmă-î ziua vine,
 Cînd știu că 'ntr'această lume nu m'asteaptă nici un bine
 Și că ziua cea de astăzi are-a fi ca cea de ieri:
 Fără mîngîierii visate, fără nobile dureri...
 Trist închid ochii mei iarăși și 'ntr'un vis senin, profund,
 Ca 'n răcoritoarea undă-a mărilor eu mă cufund.

Ce-aș căta 'n lumina zilei? Ce-ar putea să-mi dea lumea. —
 Lumea strîmtă și săracă, — ca să poate fi la culmea
 Unul dor ce n'are margini, n'are formă, n'are scop,
 Ș'a 'necat nebunu-mi suflet ca un uriaș potop?
 Ce am nu mă mulțumește, ce-aș mai vrea să am nu pot,
 Și ce vreați, nu știu eu singur: — știu că îmi lipsește tot!

Voiu ca să mă pierd în noaptea blindă-a tănicelor șoapte; —
 Sufletu-mi e un lunatec, care 'n fiecare noapte,
 Cînd e lună, rătăcește, colo sus, pe cite-un nor,
 Ș'așintind nemărginirea, într'un aluratec dor,
 Stă, contemplă și visează altă lume cu alt traiu...
 Par'că și-ar aduce-aminte c'a fost oarecînd în Raiu!

Ah! mi s'a urît atîta cu o lume 'mbătrînită!
 Loc nu-și află al meu suflet; inima-mi cea oșosită
 Bate 'ncet, nepăsătoare; ochiul meu, cel săturat
 De aceea ce d'atîta timp revede ne'ncetat,
 Cată alte orizonturi pe un cer posomorît...
 În zadar!.. Cu-această lume, ah! atît mi s'a urît!

Lume-așa nu voiu! Deaceia îmi creez lumi ideale
 Cînd pe-o sferă, cînd pe alta... Și privesc apoi cu jale
 Cum se spulberă 'n văzduhuri d'al realității vînt!
 Eă, Icar, cu-aripe frîntă, cad atunci iar la pămînt;
 Sufletul sdrobotit îmi este în căderile ce fac.
 Într'ast chip, sărmana viață n'o trîesc, mai mult o zac!

Ce cat eu atunci în lume? Cine m'a adus aici
 Și m'a oșindit la munca unei vieți neferice,
 Printre toți nefericiții lumii, fără ca să știu
 Ce m'asteaptă? — Ce m'asteaptă dincolo d'acest chin viu? —
 M'am trezit pe țărnul vieții, vesel pe cit și mirat:
 Cînd putui ca să-mi dau seama de ce sînt — am blestemat!

Totuși sînt ce 'ntr'astă lume află fericirea vieții
Într'o mucedă comoară . . ! Curs-au anii tinereții
Îngrășîndu-se comoara, Țară tu, sgîrcit, slăbind :
Ai trăit, o viață 'ntreagă sărăcia suferind,
Tu bogatul, tu stăpînul singur al unei comori . . .
Zi cu zi ai strîns, — acuma fă ceva mai bine : — mori !

Sînt, care trăesc prin inimă — și-s nebunî de o femeie ;
Sînt, care trăesc prin creier, — și-s nebunî de o idee ;
Din ființă, devin ei umbra umbrei ce tot urmăresc
Și uitîndu-se pe dinșii, în năluca lor trăesc.
Nu mai văd în ei ș'afară decît numai forma ei ;
Fie ; viața lor e plină . . . Fericitî nebunî sînt ei !

Sînt și-s partea cea mai mare — ce trăesc pentru nimică
Și cît e de larg pămîntul, umblă, tropotă, furnică,
Ca, p'un cîmp arid, o turmă de nefericite oi :
Ei n'au doruri nesfîrșite, — au abia niște nevoi !
«Fericit cei săraci cu duhul, zis'a cel Mîntuitor, —
«Căci a lor e 'mpărăția Cerurilor!» . . — Fie a lor !

Dar eă, care port un suflet cu dor de nemărginire,
Eă, ce-aș vrea să las pămîntul și, ființă d'altă fire,
Să cutreer Universul, plin de lumii și plin de Sorii,
Universul fără mărgini, viața fără de strîmtorii, —
Ce cat eă aici pe lume ? Cine-aicea m'a adus ? —
Pașii mi se 'nfig în tină, pe cînd ochi-mi cată sus !

«Înainte ! înainte !» strigă soarta omenească.
Îmbrîncit tot înainte, omul cată să pășească
Prin miserile vieței, cînd sperînd, cînd desperat ;
Unii mers-au până'n capăt, alții calea și-au scurtat.
Eă voiți merge înainte, păn'ce nu voiți mai putea ;
Viața e o datorie, — eă voiți face-o pe a mea ¹⁾.

Dacă examinăm cu atențiune aceste maestre versuri,
vedem că poetul este jicnit în aspirațiunile lui către ideal de
uriciunile vieței astfel cum e alcătuită. În adevăr el zice : «Ah !
mi s'a urit atîta cu o lume 'mbătrînită !» Dar el nu e un
descuragiat, nu e un desgustat, căci el adaogă : «îmi crez
lumii ideale !» El cade «Icar cu aripa frîntă», dar avînturile

¹⁾ *Convorbiri literare*, 1 Iulie 1896.

lui către o lume mai bună nu încetează, căci ultima lui strofă și ultimele lui versuri sînt un *Sursum corda*, vrednic de o natură sănătoasă și moralmente și fizicește, ca a sa:

«Înainte! înainte! strigî soarta omenească...

Eu voi merge înainte pîn' ce nu voi mai putea:

Viața e o datorie, eu voi face-o pe a mea.

Îată o frumoasă morală a vieții; ea face mare onoare lui Șerbănescu, pe care ași îndrăzni să-l caracterizez mai bine, numindu-l *poetul sănătăței morale*. El e din rasa poezilor ca Lamartine și V. Hugo, cu iluziuni nici odată veștețite și cu speranțe vecinic reînvițe. El nu a fost ofilit de vîntul pesimismului modern, care nu e, în general, decît rezultatul unei degenerări fiziologice. Cînd celula individului, fie chiar genial, are această obliterare originară, este natural ca individul să vadă fenomenele vieții printr'o prismă întunecată. Max Nordau explică de minune faptul acesta într'o pagină din *Dégénérescence*¹⁾ pe care cer voie să v'o citesc:

«E un lucru foarte fundat, din punctul de vedere psihologic, de a stabili un raport subiectiv între diversele stări sufletești și fenomene, de a vedea în lumea exterioară o oglindire a dispozițiilor spiritului nostru. Dacă lumea exterioară are un colorit emoțional bine marcat, ea deșteaptă în noi dispozițiunea de spirit corespunzătoare; dacă, din potrivă, sîntem subț puterea unei dispozițiuni de spirit bine marcată, noi observăm în lumea exterioară, conform mecanismului atențiunei, numai fenomenele cari se acordă cu dispozițiunea noastră de spirit; acestea o întrețin și o întăresc, și nici nu observăm, nici nu percepem chiar fenomenele contradictorii. O văgăună întunecoasă în munți, deasupra căreia stă un cer cu nori apăsători, ne fac triști; iată una din formele înriuririi ce lumea exterioară are asupra dispozițiunei spiritului nostru. Dar dacă, pentru o cauză oarecare, sîntem deja triști, găsim pretutindeni priveliști întristătoare: pe strada unui oraș mare, copii în sdrențe murind de foame, cai de trăsură slăbănogi și jalnic de jupuiți, o cerșetoare oarbă; în pădure, foile uscate și putrezite, ciupercă otrăvite, etc. Dacă sîntem veseli: vedem toate aceste tablouri, dar trecem pe lingă dinsele fără a le băga în seamă; din potrivă, vedem lingă dinsele: pe stradă,

¹⁾ Paris, 1894, pag. 173.

o nuntă, o fată rumenă cu un coș de cireși la subțioară, așișe vesel zugrăvite ; în pădure, păsări ce zboară cu vioiciune, fluturii filfiind, flori albe, etc. Iată cealaltă formă a acestei influențe. Poeții întrebunțează liber cînd una cînd alta».

Fără să cunoască această pagină a lui Nordau, poetul nostru a exprimat, prin intuițiune, aceleași idei într'o scrisoare : «În această lume, zice el, totul nu e falsitate ; îți va fi lesne să o dovedești, punînd și ceva din tine, pentru a vedea lucrurile în adevărata lor culoare . . . Constat că aluneci în pesimism ; ăa seama : pesimismul e o prăpastie, din care, dacă ai căzut, nu mai revii decît în bucățele sîngerinde . . . Dacă totul nu se potrivește cu ideea generală ce ne facem despre lucruri, nu urmează de aci că lumea, astfel cum e, nu valorează nimic !»

Așa se explică, în mod științific, sănătatea morală ce respiră, în întregul ei, poesia lui Șerbănescu, care era idealul desăvîrșit al omului, după maxima latină : *mens sana in corpore sano*. Cine l-a cunoscut, știe că nimic bolnăvicios nu era într'insul : de aceea, departe de a se încovoia sub povara durerilor, el le înfruntă. Natură eminentement combativă, Șerbănescu precum mersese să-și expună pîeptul gloanțelor inamice, nu numai că nu se temea de vijeliile vieței, dar părea că le căuta ; în poesia *Liniște*, el o mărturisește :

Eu voiŭ furtuna, furtuna-mă place
Să geamă 'n spațiu și 'n viața mea !

Suferințele sînt pentru dînsul binecuvîntate motive de a scri frumoase versuri ; uneori poetul merge pînă a blestema, ca în celebrul *Strigăt* :

În durerea mea păgînă
De-ași avea putere, eu,
Aș lua pămîntu 'n mînă
Și-ași svirli în Dumnezeu. ¹⁾

Dar aceste revolte sînt rare : de altmîntreli acest strigăt e mai mult o iperbolă poetică decît un sacrilegiu. Chinurile vieței, poetul le suferă cu resemnare :

¹⁾ *Albina Pîndului*, 15 Iunie 1868. — *Concorbirî literare*, 15 Februarie 1871.

Căci ori cît ar fi de mare
 Suferința pe pămînt,
 Știu că toată viața are
 L'al său capăt un mormînt ¹⁾.

Ceeace l-ar înpăimînta ar fi nemurirea acestor suferințe, după cum adaogă :

Și mă tem de nemurirea
 Astu-I suflet necăjit
 C'atunci chinul și iubirea
 Îmî vor fi fără sfîrșit.

Viața, după cum a spus-o, fiind o datorie socială, suicidiul, această tristă boală modernă, care, cu durere trebuie să o constatăm, se întinde ca o pecingine în România, nu l-a ademenit. Din potrivă : în prada patimei lui, și el a auzit vocea de sirenă a apei, ca Heine în Loreley ; dar să ascultăm cum rezistă Șerbănescu la ispititoarele chiemări ale Siretului :

E ceasul taînicelor șoapte,
 Cînd doruri, gînduri pleacă 'n sbor,
 Treclînd, ca liliacii de noapte,
 Tot către dragostile lor !

Eă trist străbat, gîndind la tine,
 Grădina 'n care eram doi,
 Cu largi alee pentru mine,
 Fiind făcute pentru doi.

Și rătăcind, ajung pe malul
 Siretului neobosit ;
 În noapte-aud, mai jos, cum malul
 Izbește 'n malul cel știrbit.

Și cum, prin el, privesc la stele,
 Ofînd, el pare a-mî șopti :
 «În sînul valurilor mele
 Tu poți odihna ta găsi !»

¹⁾ *Convorbiri literare*, I Maiu 1875.

— «În sînul valurilor tale
Eu pot odihna să-mî găsesc ;
Dar, îndărăt, aud, în cale,
Un glas, la care mă uimesc.

E dorul meu. El, cu dulceața
Ce-î știu, îmi zice îmblînzit :
«La mine vin, cu mine-î viața
Și chinul dulce de iubit !»

Ah ! dorul meu e a mea soartă ;
Siret, al tău nu pot să fiu ;
Te du, cu pacea ta cea moartă ;
Rămîi cu dorul meu cel viu ! ¹⁾

Pe Șerbănescu îl izbăvește dorul, sau doi ochi, cum zice în altă poezie *Toamna* ²⁾ :

Tristă-î viața fără soare,
Toamna veștedă-a sosit...
Ei ! dar sufletul nu 'ngheață,
Cerul încă e senin,
Ș'apoî, coala 'ntr'al meu sîn
Ard doi ochi ce-mî dau viață... .

Dacă se găsesc doi ochi cari se izbăvescă pe poetul nostru, pentru alții trebuie să se găsească alți izbăvitori : copii, știința, patria !

Cu asemenea simțiri adînci, cu asemenea înalte datorii, viața, orîcît de obidită, este și trebuie să fie suportabilă, iar termenul ei, orîcît ar fi de apropiat, nu poate să ne sperie : atunci știm că toți ne vor zice un : *Drum bun !* cum a zis Șerbănescu aceluî tînăr al căruî cortegiî funebru îl întilni :

Aveai încă drept la viață,
Și-acest drept ți s'a răpit...
Cel puțin, spune, — ai iubit
În apusa-ți dimineață ?
Atuncî, nu te plîng nicî cum :
Bun drum, amice, bun drum ! ³⁾

¹⁾ *Literatură și Artă romînă*, 1897-98.

²⁾ *Albina Pindului*, 15 Octombrie 1868.

³⁾ *Albina Pindului*, 15 Octombrie 1868. — *Convorbiri Literare*, 10 Octombrie 1870.

Ce sînt chinurile omenești? Sînt ca norii, zice Șerbănescu, cari aduc devastare și foc, dar apoi se duc, iar ceea ce aî ars, reinverzește :

Ca și vulturul în sbor
Trece 'n spațiul negrul nor
Și se duce după vînt,
Tîrînd umbra-î pe pămînt.

Fulgerî, devastărî și foc
A dus el din loc în loc...
Dar ce-a ars, a re'nverzit,
Pe cînd el s'a nimicî.

Ca și norul, de foc plin,
Trecu 'n sufletu-mî un chin ;
Chinul e adînc și greî
Și-adînc sapă 'n pîeptul meî.

Adînc pîeptul mî-a săpat,
Viața-mî s'a cutremurat...
De-acel chin oare-am să mor?
Nu! căci chinu-î negrul nor...¹⁾

Îată o întregă filosofie, cuprinsă în cîteva versuri ușoare : cînd descuragiarea ne cuprinde, să nu uităm că sufletele noastre sînt ca arborii, cari reinverzesc. Dacă iluziunile ce ne-aî pasionat cad ca frunzele uscate, o altă primăvară va încolți resadurî noi și vlăstare tot mai puternice se vor adăoga la pădurea uriașă a progresului omenirii.

Morala vieței, de care a fost pătruns și Șerbănescu cînd a scris că viața e o datorie, e cuprinsă în înțeleptul vers al lui Horațiu

«Mihi res, non me rebus, submittere conor»

adică noi trebuie să înfrîngem nevoile, nu nevoile pe noi. Negreșit încercările vieței sînt cu atît mai usturătoare cu cît ele ating spirite mai înalte; din ciocnirile sufletești, ce se dau între năzuințele noastre către un ideal pururea îndepărtat și nimicnicia organismului nostru, scapără idei, cari atestă

¹⁾ *Convorbiri literare*, 1 Februarie 1870.

origina și perfectibilitatea omului, căci după cum admirabil a zis Lamartine :

Borné dans sa nature, infini dans ses vœux,
L'homme est un Dieu tombé, qui se souvient des cieux !

Idee care de sigur a înspirat pe Șerbănescu în aceste două versuri inedite :

Ce stranie ființă e animalul om:
Dorinți fără de margini, în margini de atom !

Dar dacă omul nu-și poate totdeauna satisface aceste dorinți fără de margini, pentru că ființa lui e mărginită, nu rezultă de aci că descuragiarea și pesimismul trebuie să-l cuprindă.

La aceste tendințe nenorocite, cari au frământat sfârșitul veacului al XIX-lea, făcea de sigur alusiune poetul când scria, cu data de 16 Septembrie 1884 :

«Să închidem toate ferestrele ființei noastre simțitoare curenților nesănătoase din afară... *Mallaria* domnește, în stare endemică, în această lume și de aceea, adeseori, fără se știm de ce, ne simțim rău în noi înși-ne. N'avem oare des-tule cauze reale și brute cari ne muncesc, de ce să mai suferim și de acele despre cari nu ne dăm bine socoteală. Da, scumpă și inimoasă amică, închide repede ferestrele făpturei tale; sînt curenți rele afară.»

Cu toate aceste curenți, condamnate de poet, omni-rea își urmează mersul său ascendent, după cum propăvădu-ese un alt profet optimist, Zola. Simpla comparațiune a stă-reii actuale a omenirii cu cea din veacurile trecute, singura constatare a progreselor pipăite ce organismul social face pe an ce trece, trebuie să ne încălzească dorul de a purcede neo-bosiți pe calea propășirei.

Îată de ce poesia lui Șerbănescu, judecată în întregul ei, mi se pare nu numai frumoasă ca formă, dar și sănă-toasă ca fond.

El a cîntat, cu pasiune și convingere, amorul, — dar amorul sincer, care este etern ca și Dumnezeu care l-a sădit în inima omului, iar nu vițuriile păcătoase și bolnăvicioase, cari timpesc creerul și înjosesc sufletul și pe cari el le-a în-fierat în poesia *Noaptea sinistră* :

Dar amar, mai amar încă
D'acel trîndav libertin,
Care 'n astă noapte-adîncă,
De plăceri beat și de vin,

Pe-a unei bacante brață,
Care-î beată ca și el,
Își consumă a lui viață,
Fără luptă, fără țel.¹⁾

Șerbănescu nu cunoaște decît un soi de beție, descrisă în *Poet și Epicurean* (Conv. Lit., 15 Decembrie 1878):

Eă să mă 'mbăt? Voi nu știți doară
Că de doi ochi de-azur ceresc
M'am îmbătat odinioară
Că nu mai pot să mă trezesc?

precum și în *De la Iubita* (Conv. Liter., 1 Martie 1892).

Îar lumea cea rău voitoare
Cum mă vedea, mă căina:
«O, bîetul om, ce beat mă este,
Abia se ține pe picioare!...»
Și lung în urma-mi se ulța.

Și lumea rea avea cuvinte:
Purtam deliru 'n ochii mei;
Mă lăgănam ca și o creangă;
Eram așa de beat — țin minte —
Dar beat de... sărutatul ei.

El nu a căzut în păcatul, în care cad așa de des poeții, cel puțin în scrierile lor (căci unii nu-și acordă viața cu poeziile), de a se boci fără încetare și de a trage o concluziune tristă din traful omenesc.

Șerbănescu a suferit și ne-a spus suferințele lui (*Cru-ciulița*):

Și cine pe pămînt nu este
Un răstignit al soartei lui?
Vai! fericirea-î o poveste
Neîntimplată nimănui.²⁾

¹⁾ *Convorbiri literare*, 1 August 1870.

²⁾ *Literatură și Artă română*, 1896-1897.

Ăceeași idee, o exprimă el în aceste versuri inedite :

Ce-î astă lume, ce-î astă viață?
Pe-o cale lungă un mers oprit!
Jos stînci și-abisuri, sus nori și ceață
Îar omul cată nedomirî.

Toată viața e-un chin pe cruce,
Tot muritorul un răstignit;
Toți au o soră: speranța dulce;
Toți au un dușman: dorul cumplit.

Și astfel omul călătorește
Împins de-al soartei puternic vînt...
Pășește, cade... și Îar pășește...
Și cînd mai cade... cade 'n mormînt!

Dar, după ce a suferit și după ce și-a încheiat suferințele în poezii admirabile, Șerbănescu a ajuns la o concluziune înălțătoare: aceea că fiecare trebuie să-și urmeze menirea și să-și facă datoria de om pe pămînt, fără a șovăi. Nu numai ca formă, dar și ca fond, poeziile lui sînt demne, prin urmare, de întreaga noastră admirațiune.

De aceea nădăjduesc, D-nelor și D-lor, că, împlinind o pioasă datorie către memoria neuitatului meu amic, prin reamintirea cîtorva din producțiunile lirice ale lui Șerbănescu, am satisfăcut, tot de odată, dorința acelor ce se preocupă de tot ce e frumos, scoțînd la lumină atîtea mărgăritare poetice, până astăzi cunoscute numai de un număr foarte restrîns de intimi.

Șerbănescu, deși astăzi prea puțin cunoscut, va rămîne pururea o glorie a literaturii romîne, întocmai ca Heine în literatura germană.

BIBLIOTECA CENTRALĂ
UNIVERSITĂȚII
BUCUREȘTI

VERIFICAT
1987

